

Портницька Н.Ф., Тичина І.М. Підготовка майбутніх психологів до роботи із дітьми з вадами розумового розвитку в умовах інтернатних закладів // Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції Психологічні координати розвитку особистості: реалії та перспективи, 17 травня 2017 року, м. Полтава. – Полтава: Видавець Шевченко Р.В., 2017. - С.158-161.

УДК 159.923.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО РОБОТИ ІЗ ДІТЬМИ З ВАДАМИ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ

Портницька Н.Ф., Тичина І.М.
Житомирський державний університет імені Івана Франка
N_Portnytska@ua.fm. <iratychyna@gmail.com>

Актуальність дослідження. Фахова підготовка майбутніх психологів передбачає вміння працювати із різними типами клієнтів, в тому числі із вадами розумового розвитку в умовах інтернатних закладів, а в перспективі – інклюзивного навчання. Співпраця зі спеціалізованою школою-інтернатом для дітей, що потребують корекції розумового розвитку (або іншими спеціалізованими закладами) викликана потребами як студентів в отриманні досвіду включення у реальні процеси взаємодії із дітьми різних категорій як потенційних клієнтів у майбутньому, так і школи-інтернату у залученні додаткових сил для організації систематичної якісної діагностики психічного статусу учнів та розвивально-корекційної роботи. Однак, недостатньо визначеними залишаються проблеми організації цієї взаємодії, опис її меж у контексті професійної деонтології

Мета. Здійснити аналіз організаційних та деонтологічних аспектів включення студентів у процеси моніторингу психічного статусу та здійснення психологічного супроводу учнів із вадами розумового розвитку.

Виклад основного матеріалу. Включення студентів до діагностичної і корекційної роботи здійснюється на теоретичному і практичному рівнях і дозволяє реалізувати такі цілі (табл.1):

Таблиця 1.

Цільова специфіка включення студентів-психологів до діагностичної та розвивально-корекційної роботи з учнями із вадами розумового розвитку

Студенти-психологи	Учні	Керівництво школи
---------------------------	-------------	--------------------------

Поглиблення знань про особливості психічного розвитку дітей із розумовою відсталістю т	Отримання додаткової уваги та позитивного ставлення з боку студентів (як дорослих з-поза меж інтернату)	Отримання додаткової інформації про психічних статус учнів від незалежних експертів
Формування умінь та навичок налагодження та підтримання контакту з дітьми	Розширення досвіду налагодження та підтримання контакту із "дорослими	Отримання поглибленої інформації про окремі категорії учнів
Розвиток умінь здійснювати діагностичну та психокорекційну роботу: планування, організація роботи учня, способи надання допомоги, оцінка критичності учнів, аналіз та систематизація результатів, підготовка висновків	Розвиток когнітивних процесів, а також окремих властивостей емоційно-вольової сфери	Розширення кола учнів, залучених до розвивальної та корекційної роботи (індивідуальної та групової)

Слід зазначити, що всі види робіт студенти здійснюють під керівництвом не лише викладачів, але й психолога та соціального педагога школи-інтернату.

Співпраця школи-інтернату та ВНЗ здійснюється у відповідності до положень Наказу N1041 МОНУ України [2], та в межах двосторонньої угоди за такими **напрямами**:

- просвітницький як поширення інформації про специфіку та переваги закладу для дітей, що потребують корекції розумового розвитку;
- діагностичний як систематичний моніторинг психічного статусу учнів школи-інтернату;
- профілактика соціальної дезадаптації учнів школи-інтернату;
- корекційний як психологічний супровід розвитку пізнавальних та емоційно-вольових складових особистості учнів (тренінги, корекційні заняття);
- дослідницький як проведення наукових досліджень в межах спільних проєктів, курсових та дипломних робіт студентів.

Налагодження співпраці ВНЗ та школи-інтернату викликає низку питань, що стосуються етичних і деонтологічних аспектів.

Деонтологічні аспекти роботи із дітьми з вадами розумового розвитку в науково-методичній літературі здебільшого у контексті роботи медичних працівників, їх навичок взаємодії з дітьми та їх батьками, особливостей інформування про захворювання та шляхи лікування дитини. Етичні аспекти психологічної роботи можуть бути розв'язані у межах етичного кодексу психолога:

- Оскільки школа-інтернат є частково закритим закладом, відповідальність за отримання згоди та проведення дослідження покладається на педагогічний колектив. Студенти мають можливість працювати лише в межах програм, затверджених Міністерством, планів діагностики, затверджених керівництвом школи.
- діагностична, профілактична та корекційна робота здійснюється студентами під прямим керівництвом практичного психолога та соціального педагога у присутності вчителя або вихователя, які несуть відповідальність за дітей та контролюють їх психічний стан під час роботи та способи взаємодії зі студентами-дослідниками.
- перед початком роботи студенти отримують детальний інструктаж щодо особливостей учнів, їх можливостей у виконанні діагностичних завдань та особливостей поведінки (неочікуваних поведінкових або вербальних реакцій: вскакування, вигуки, польова поведінка, неможливість зосередження на завданні або на мовленні дослідника тощо).

Врахування правових (нормативних) аспектів здійснено на основі деонтологічного аналізу схеми дослідження, описаний В.В. Горбуною: [1]

Предмет	Рівень розвитку вищих пізнавальних процесів, окремих властивостей емоційної, поведінкової сфери, особливостей соціальної адаптації.
Мета дослідження	Вивчення динаміки психічного стану у процесі вікового розвитку та в умовах навчання у спеціалізованій школі-інтернаті

<p>Методи та процедури дослідження</p>	<p>Підбір конкретних методів дослідження на основі методичних розробок класичної патопсихології та дефектології, сучасної спеціальної та реабілітаційної психології, корекційної педагогіки [3; 4]</p>
<p>Дослідницькі впливи (специфіку визначено у співвідношенні до традиційних діагностичних процедур для дітей із нормальним рівнем психофізичного розвитку):</p>	<p>Для забезпечення психологічного комфорту учнів етап знайомства та налагодження контакту продовжено до 10-30 хвилин в залежності від віку та ступеня психічної збереженості дітей.</p> <p>Враховуючи необхідність поглибленої діагностики та підвищений рівень втомлюваності досліджуваних, збільшено за кількість дослідницьких процедур та зменшено час кожної із зустрічі. Індивідуальний характер дослідження дозволяє варіювати зміст та час роботи в залежності від актуального стану дитини.</p> <p>Для попередження можливих негативних наслідків здійснено підбір методів, адекватних меті. Дослідження має проводитись у природній обстановці навчальної та позанавчальної діяльності учнів.</p>
<p>Компетентність дослідника</p>	<p>Діагностична і профілактично-корекційна робота реалізується як різновид лабораторних занять та психологічної (діагностико-корекційної) практики, метою яких є поглиблення теоретичних знань з проблем розвитку дітей із розумовою відсталістю, формування практичних умінь організації, проведення дослідження психічного розвитку та аналізу отриманих результатів. Тому компетенція дослідника (студентів) є частковою, що зумовлює необхідність співпраці та супервізорства з боку практичного психолога та соціального педагога школи. Студенти залучаються до роботи переважно з дітьми групи F70.</p>

<p>Поінформованість досліджуваних про мету, можливі наслідки, можливість відмовитись від дослідження та отримані результати</p>	<p>Інформування досліджуваних не є доцільним з огляду на їх обмежені можливості усвідомлення мети і завдань дослідження та зниження критичності мислення.</p> <p>Для попередження прояву неадекватних емоційних реакцій у поведінці дітей (гнів по відношенню до себе, до інших, до речей) дослідник не наполягає на суворій послідовності окремих процедур, надає необхідну допомогу, відтерміновує виконання завдання.</p>
<p>Надійність отриманих результатів, можливість отримати прогноз</p>	<p>Розробка діагностичного комплексу здійснюється на основі надійних дослідницьких процедур, представлених у сучасній методичній літературі з психології.</p> <p>Дослідницький прогноз висувається на основі вивчення динаміки психічних утворень у процесі навчання у спецшколі.</p>
<p>Представлення результатів</p>	<p>Часткова конфіденційність зумовлена особливим статусом досліджуваних: повідомлення узагальнених результатів щодо психічного статусу досліджуваних і нерозголошення інформації особистого характеру.</p>

Література:

1. Горбунова В. В. Етичні та правові аспекти психологічних досліджень / Практична психологія. Соціальна робота.- №3. -2005.-С. 18–23. \ \ <http://eprints.zu.edu.ua/4027/1/9.pdf>
2. Наказ 27.11.2007 n 1041 МОНУ. Про забезпечення прав дітей-інвалідів та дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку // http://www.uazakon.com/documents/date_bv/pg_gxcqxq.htm
3. Б.И.Пинский. Особенности деятельности умственно отсталых школьников \ \ Хрестоматия умственная отсталость. Клинико-психологическое изучение школьников с нарушениями интеллекта. составитель Е. Н. Моргачева \ \ <http://sov.opredelim.com/docs/90000/index-11633.html?page=21>
4. Діагностика відхилень у розумовому розвитку учнів \ \ за ред. Н.М.Стадненко. - К.: "Освіта", 1991